

Juryrapport Johanna Naberprijs 2019

Juryleden:

Geertje Mak (voorzitter)

Gita Deneckere

Kim Bootsma

Juul Muller (notulist)

Met heel veel plezier heeft de jury de negen inzendingen van dit jaar bekeken. Een aanstormende, getalenteerd generatie komt met zeer gevarieerde onderwerpen, methodieken, invalshoeken en stijlen. Van 18^e eeuwse inboedels in Mechelen tot de vele verschijningen van de New Woman in de Nederlandse pers tijdens het interbellum, van de aan- of afwezigheid van vrouwen bij rituele maaltijden in de Griekse Oudheid tot de positie van vrouwelijke wetenschappers aan de universiteit van Leuven. Er was een interessant variëteit aan bronnen, met onder meer foto's, interviews, en boedellijsten als bron, naast meer gebruikelijk bronnen als brieven, dagboeken, tijdschriften en krantenberichten. De meeste scripties richtten zich specifiek op de positie, rol of levensloop van vrouwen, zoals over de salonnières in het revolutionaire Frankrijk, de feministen van de vrouwenhuizen van Brussel en Amsterdam in de jaren zeventig en tachtig, of het onderzoek naar de foto's van wereldreiziger Alexine Tinne. Het viel ons in het algemeen op dat zulke studies vaak wel heel interessante casussen boven tafel wisten te halen en soms uitzonderlijk goed wisten te reconstrueren, maar dat een diepgaandere genderanalyse vaak ontbrak. Een haast omgekeerde uitzondering hierop vormde de scriptie die zich aan alléén theorie waagde, over het begrip patriarchaat. Sommige studies werden meer dan uitstekend ingepast in het historiografische veld, anderen lieten ook mooi interferenties zien van gender met andere assen van verschil, zoals de scriptie over Alexine Tinne en een mooie kritische analyse van het 'global sisterhood' van het tweede golf feminisme. De prijswinnende wist zowel een toevoeging aan de historische kennis over een vrouw, als een vernieuwende intersectionele genderanalyse te bieden.

Vanwege de uitzonderlijke positie van de geschiedfilosofische analyse van het begrip patriarchaat, die erg moeilijk te vergelijken was met de andere scripties waarin primair historisch onderzoek werd gedaan, en vanwege de uitzonderlijke prestatie die deze scriptie laat zien, heeft de jury besloten deze scriptie te honoreren met een eervolle vermelding. In een hermetisch geschreven betoog laat deze auteur ten eerste zien dat 'patriarchaat' als specifiek systeem van autoriteit binnen families in conflict kan komen met 'patriarchaat' als algemene term ten behoeve van de kritische feministische analyse van macht van mannen over vrouwen. Op zoek naar een begrip dat voldoende historische variëteit biedt, maar tegelijkertijd de continuïteit van ongelijke genderverhoudingen beschrijft, geeft deze auteur een overtuigende argumentatie waarom het Nederlandse begrip 'geslacht' als 'universele categorie' in geschiedschrijving dienst zou kunnen doen. Vooral het includeren van de constellaties waarin biologische, economische en sociaal-culturele overdracht van 'geslacht op geslacht' plaatsvindt – een proces dat *per definitie* deel uitmaakt van de geschiedenis – is daarbij essentieel. We willen de auteur van deze veelbelovende analyse feliciteren met de eervolle vermelding.

De scriptie die eigen onderzoek en genderhistorische inzichten het mooist wist te verbinden is door ons tot de winnende scriptie uitgeroepen: *Letters from 'een Vriendinne van de Waarheid': Etta Palm d'Aelders, citizenship-ship and the public sphere, 1788-1798*.

De scriptie is origineel, innovatief en prikkelend, biedt een diepgaande, genuanceerde analyse van het bronmateriaal, waarin verschillende interessante invalshoeken met elkaar gecombineerd worden en waar gender bovendien een belangrijke rol speelt.

De scriptie zette de juryleden eerst wel op een verkeerd been. Want wie bij de beoordeling op zoek ging naar vraagstelling, verantwoording bronnenmateriaal, en uitleg over de wijze of invalshoek van analyse had een probleem. Het is niet zozeer een empirisch onderbouwd betoog van een probleemstelling die in de inleiding naar voor wordt gebracht. Eerder wordt het bronmateriaal gelezen tegen het licht van een breed en boeiend veld van recente literatuur waarin de genderdimensie een prominente plaats krijgt. De brieven van Palm worden zo ingenieus verweven in de historiografische discussies en is dus ook qua stijl vernieuwend en gewaagd.

Etta Palm, zo laat de schrijver van dit excellente werkstuk zien, was in meerdere opzichten een liminale figuur: zij was (en zag zichzelf letterlijk als) iemand met twee vaderlanden, twee nationaliteiten, die nota bene met elkaar in oorlog waren. Mooi laat de auteur zien hoe de Republiek der Letteren waarmee vrouwen de publieke ruimte konden betreden en deel konden uitmaken van een intellectuele, maatschappij betrokken gemeenschap in die periode transformeerde naar op nationaliteit gebaseerde vormen van gemeenschap. De auteur analyseert voortreffelijk de retoriek die D'Aelders gebruikt om haar bemoeienis als burgeres te kunnen legitimeren.

D'Aelders nam bovendien de voor die tijd 'onmogelijke' positie in van voorstander van de revolutionairen in Frankrijk te zijn, en Orangist in Nederland. Zij was een vrouw die zich met politiek inliet, en zich voortdurend op en over de grens van persoonlijk en politiek bewoog. Bovendien bewoog ze zich in een uiterst turbulente tijd, waarin de grenzen tussen mannen en vrouwen zich, in de woorden van de auteur, steeds meer verhardden. Haar brieven getuigen ervan dat zijzelf die grenzen mee probeert te vormen en – belangrijker misschien nog – niet op basis van het door andere vrouwen in die tijd beproefde terugvallen op een vorm van 'moederschap', maar door de eigen bijdrage aan de samenleving te claimen. Ze heeft onder meer ideeën voor het opzetten van een industrie waar arme vrouwen wat aan zouden kunnen hebben, en voor vrouwen als informanten over mogelijke verraders.

Uit Frankrijk verdreven omdat haar Orangisme haar verdacht maakte, werd ze in Nederland opgepakt vanwege haar sympathieën voor de revolutie. Haar proces opende met de opmerking dat 'the cost of her crime' was her 'deviation from the enchanting meekness, subordination and hesitation which ought to be the characteristic of the female nature!'. Niet haar als 'onbetrouwbaar' ervaren politieke positie, maar zeker ook haar grensoverschrijdende rol als vrouw deed haar de das om. In de historiografie steeds neergezet als een intrigante, een dubbelspion, analyseert de auteur van deze scriptie d'Aelders overtuigend als iemand die zich bewoog te midden van de ambivalenties en turbulenties van gender, burgerschap en natievorming uit die periode.

Graag feliciteren we de schrijfster of schrijver van deze scriptie met dit uitstekende, complexe, prikkelende en vernieuwende werkstuk.